

Pedagogisch Vakmanschap

ONDERWIJSVISIE STICHTING ONDERWIJS PRIMAIR

Inleiding

Binnen Stichting Onderwijs Primair werken we met elkaar aan het bieden van structureel goed openbaar onderwijs. In ons kwaliteitsbeleid staat beschreven hoe we de onderwijskwaliteit van onze scholen duurzaam versterken en waarborgen. Een voorwaarde voor goed onderwijs is pedagogisch vakmanschap, een belangrijke eigenschap van al onze leerkrachten, ondersteunend personeel en schoolleiders. Het is de vaardigheid om het goede te doen, op het juiste moment, ook in de ogen van een ander. Het perspectief en het potentieel van de leerling staan daarbij centraal. In dit document beschrijven we wat wij als stichting verstaan onder pedagogisch vakmanschap en hoe we in de praktijk invulling geven aan deze visie op goed onderwijs.

**‘Het goede doen, op het juiste moment,
ook in de ogen van de ander’**

Wat is pedagogisch vakmanschap?

Goed onderwijs vraagt pedagogisch vakmanschap van onze leerkrachten, ondersteunend personeel en schoolleiders. We streven naar hoge onderwijskwaliteit vanuit kennis van zaken, bedrevenheid en (vak)kundigheid. Werken vanuit pedagogisch vakmanschap betekent de vaardigheid en de moed hebben om het goede te doen, op het juiste moment, ook in de ogen van de ander. Met als ultiem doel dat elke leerling optimaal profiteert van goed onderwijs en de kans krijgt om te excelleren. In dit hoofdstuk leggen we uit wat de kernelementen zijn van pedagogisch vakmanschap en hoe je dit terugziet in ons onderwijs.

Persoonlijk ontwikkeltraject

Vanuit de wens om binnen de hele stichting een gemeenschappelijke pedagogische taal te spreken en dezelfde opvoedkundige begrippen te gebruiken, doorloopt iedere collega binnen Stichting Onderwijs Primair een persoonlijk ontwikkeltraject onder de naam Pedagogisch vakmanschap. Deze scholing is geïnspireerd op de opleidingen Pedagogische Tact en Leiderschap van het NIVOZ (Nederlands Instituut voor Onderwijs en Opvoedingszaken).

Het traject draait om de vraag: welke leraar wil ik zijn en wat heb ik daarvoor nodig? Het is geen cursus waarbij je een lessenreeks of een training doorloopt, maar een ontwikkelingsweg die je zelf gestalte geeft. De inhoud van de vier bijeenkomsten bestaat uit reflecties en eigen ervaringen uit de lespraktijk en uit het persoonlijk leven, aangevuld met relevante theorieën. De deelnemers krijgen na elke bijeenkomst opdrachten mee om de theorie en inzichten in praktijk te brengen. Ook onze stagiairs krijgen een introductie pedagogisch vakmanschap.

Hoewel stichtingbreed aangeboden, gaat pedagogisch vakmanschap uit van een persoonlijke ontwikkeling en zoektocht. Alle leerkrachten en schoolleiders starten dit proces van bewustwording en ontwikkeling vanaf hun eigen niveau. Pedagogisch vakmanschap laat zich ook niet vangen in algemene regels en protocollen. Elke collega binnen Onderwijs Primair geeft op eigen wijze een juiste invulling aan 'het goede doen, op het juiste moment, ook in de ogen van de ander', vanuit de basisprincipes die we hieronder beschrijven.

Verbondenheid, vertrouwen en verantwoordelijkheid

Verbondenheid, vertrouwen en verantwoordelijkheid zijn de kernwoorden van pedagogisch vakmanschap. Het gaat om een mensbeeld waarbij de zorg en het begrip voor elkaar centraal staan. Dit zien wij als belangrijke voorwaarden om tot leren te komen.

Pedagogisch vakmanschap herkennen

Voor ons draait pedagogisch vakmanschap om de volgende elementen:

1. **Pedagogisch kompas:** als leerkracht en als leidinggevende weet je waar je voor staat (pedagogisch ideaal) en daar handel je ook naar. Je pedagogisch kompas is helder en sterk ontwikkeld;
2. **Verantwoordelijkheid en moed:** je ziet jezelf als degene waar je direct invloed op hebt en je bent je bewust van die invloed. Dit neem je mee in het lesgeven en leidinggeven. Vanuit verantwoordelijkheid en moed, want jij kunt het verschil zijn én maken (de leerkracht als instrument);
3. **Perspectief van de ander gericht op potentieel:** leerlingen mogen ook meedoen en meedenken, je kunt je in de leerling verplaatsen en je ziet ieders potentieel.
(Bron: nivoz.nl)

Hoe komt pedagogisch vakmanschap terug in ons onderwijs?

Goed onderwijs betekent voor ons inclusief onderwijs: alle kinderen leren, doordat ze worden gezien in hun (individuele) leerbehoefte. Vanuit pedagogisch vakmanschap zorgen we voor een positief, stimulerend leerklimaat, waarin leerlingen zich veilig voelen. Dat doen we door aandacht te hebben voor:

De 3 psychologische basisbehoeften

Om optimaal te kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen heeft de leerkracht oog voor hun psychologische basisbehoeften. Deze behoeften kun je vanuit twee perspectieven beschrijven:

Vanuit de leerling:

- relatie: de behoefte om ergens bij te horen en connecties te hebben met anderen;
- competentie: het vertrouwen in eigen kunnen en effectiviteit in het bereiken van doelen;
- autonomie: het gevoel van controle over eigen keuzes en acties.

Vanuit de leerkracht:

- relatie: kinderen zien, horen, accepteren en begrijpen;
- competentie: kinderen kunnen hun talenten maximaal benutten;
- autonomie: kinderen mogen zichzelf zijn, meedenken en meebeslissen.

We willen dat een leerling weet en voelt: ik hoor erbij, ik kan het en ik kan het zelf. Dit noemen we de vitamines voor groei. Wanneer in deze behoeften wordt voorzien, zien we welbevinden, intrinsieke motivatie en persoonlijke groei.

De rechten van het kind

Volgens pedagoog Janusz Korczak zijn kinderen *van zichzelf*. Ze hebben recht op de dag van vandaag, om te zijn wie ze zijn, op hun eigen risico. Vanuit pedagogisch vakmanschap bekijken we of ons onderwijs deze rechten respecteert.

Focus op kwaliteiten

Om aan ieders specifieke onderwijsbehoeften te kunnen voldoen, kijken we naar de kwaliteiten van de leerlingen.

Hoge verwachtingen

We hebben vertrouwen in al onze leerlingen en dagen hen uit om het beste uit zichzelf te halen. Leerkrachten kijken naar de potentie van leerlingen.

Veilige en fijne leeromgeving

De mentale en sociaal-emotionele gezondheid van kinderen heeft grote invloed op hun leerprestaties. Wij bieden een veilige en fijne leeromgeving voor alle leerlingen, waarin leerkrachten vanuit hun pedagogisch vakmanschap een omgeving creëren waarin iedereen tot optimaal leren kan komen.

Van visie naar praktijk

Pedagogisch vakmanschap vormt voor iedere leerkracht en leidinggevende een persoonlijk ontwikkeltraject. Het is daardoor ook niet mogelijk om stichting- of schoolbreed precieze regels of protocollen op te stellen. De invulling van 'het goede doen, op het juiste moment, ook in de ogen van de ander', zal voor iedere collega binnen Stichting Onderwijs Primair verschillen. In dit hoofdstuk geven we niettemin enkele aandachtspunten, die wij in de vertaalslag van visie naar praktijk belangrijk vinden.

De leraar of leidinggevende die je wilt zijn

Bij pedagogisch vakmanschap gaat het om de leraar of leidinggevende die je wilt zijn. Je bent je ervan bewust waar dit wel lukt en waar (nog) niet en gaat hiermee aan de slag. Met pedagogisch vakmanschap blijf je dus altijd in ontwikkeling.

Stichting Onderwijs Primair staat voor groeien vanuit verbinding, vertrouwen en hoge verwachtingen. Dit geldt zowel voor je leerlingen, voor je team als voor jezelf. Hierbij hoort dat eenieder zich verbonden voelt en zich hiervoor verantwoordelijk voelt.

Hoewel we als stichting veel gezamenlijke afspraken maken, zijn authenticiteit en eigenheid van de leerkrachten, en dus ook van de scholen, van groot belang. Deze eigenschappen zijn nodig om de leerkracht of leidinggevende te zijn die je wilt zijn: die zo vaak mogelijk het goede doet, op het juiste moment, ook in de ogen van de ander. Deze aanpak sluit aan bij onze kernwaarden: vertrouwen, eigenheid, verbinding en initiatief.

Bewustwording

De manier waarop we met leerlingen en elkaar willen omgaan, vraagt om bewustwording. Naar jezelf te kijken middels reflectie en gesprekken met andere onderwijsprofessionals en jezelf beter te leren kennen. Zo word je je bewuster van de invloed van jouw handelen op het gedrag van de ander. Het gaat ook om bewustwording van het belang van verbinding en vertrouwen, van het belang van verantwoordelijkheid nemen. Wat betekent dit voor jou als leerkracht, voor jullie als school en voor ons als stichting? De ontwikkeling van elke individuele medewerker, elk team en elke schoolleider versterkt het gedachtegoed van pedagogisch vakmanschap binnen Stichting Onderwijs Primair als geheel.

Altijd blijven ontwikkelen

Pedagogisch vakmanschap stimuleert een *growth mindset*: bij jezelf, je collega's en je leerlingen. Het past bij de cultuur van leren en verbeteren, die we binnen onze stichting bevorderen. Vakmanschap kun je ontwikkelen. Die ontwikkeling stopt nooit.

Vergelijk het met een 'meester timmerman'.¹ Ook na het doen van zijn meesterproef leert hij nog bij. Als hij ervoor open staat om te leren en te ontwikkelen, krijgt hij oog voor de gereedschappen die hij hierbij nodig heeft. Soms moet hij rigoureus te werk gaan, helemaal opnieuw beginnen of juist geduld oefenen en de tijd nemen voor een volgende stap. Het kan zijn dat een collega beter gereedschap heeft voor een bepaalde situatie of hetzelfde gereedschap beter weet te hanteren. Ook dat is vakmanschap tonen: erkennen dat je hulp nodig hebt, met het oog om te leren en te verbeteren. Het is een proces van blijven proberen, tijd investeren, teruggrijpen op eerdere resultaten en in de tussentijd trots zijn op wat je (hebt) bereikt.

Doe het samen

Het ontwikkelen van pedagogisch vakmanschap is weliswaar een individueel proces, maar dat betekent niet dat je er binnen de school alleen voor staat. De kracht van samen is groot. Maak dus gebruik van steunbronnen en zogenaamde *critical friends*: personen die echt luisteren en je tot eigen inzichten willen laten komen. Als critical friend schort je je eigen oordelen en aannames op, je geeft niet direct tips en oplossingen. Critical friends kunnen je leerlingen, je team, je collega-schoolleiders, ouders etc. zijn. Zelf kun je voor collega's ook een critical friend of steunbron zijn.

Wees je daarbij bewust van je eigen oordelen, aannames en interpretaties. Deze zitten het 'zuiver' waarnemen in de weg. En daarmee het goede doen, op het juiste moment, ook in de ogen van de ander. Treed een situatie en een ander tegemoet met een open geest, hart en wil.² Je komt los van aannames, oordelen en cynisme en gaat voorbij aan ongemak of angst. Zo ontstaat er ruimte en lucht voor nieuwe dingen.

Grenzen en kaders geven richting

Vakmanschap gaat ook over grenzen en kaders. Grenzen gaan over wat niet mag, kaders bakenen een ruimte af en geven aan wat wél kan, waar de vrijheid en de mogelijkheden liggen. Kaders gaan over keuzes en invloed en geven de veiligheid om de gegeven ruimte te benutten. Zijn de kaders niet duidelijk, dan is de grens eerder bereikt – en dat wil je vermijden. Het opstellen van kaders is pedagogisch vakmanschap. Gebruik je pedagogisch kompas en werk vanuit wat je wél wilt bereiken.

¹ (m/v/x), als voorbeeld nemen we hier een 'hij'.

² Bron: *Theorie U – Otto Scharmer*

Betrek de leerlingen hierbij en maak concrete afspraken over gedrag. Bekijk en bespreek deze gedragsregels regelmatig met elkaar.

- Worden de afspraken gedragen en nageleefd?
- Waarom wel of niet? En wat doen we dan wel of juist niet?
- Is het doel van de afspraak duidelijk en up-to-date?

Basis voor keuzes

Pedagogisch vakmanschap is de basis van ons onderwijs, van onze visie als stichting en van daaruit de visie van onze scholen. Dit betekent ook dat deze visie leidend is bij keuzes op klassen-, school- en stichtingsniveau. Of het dus gaat om afspraken met je klas over het buiten spelen op het plein, het aanschaffen van een nieuwe lesmethode of bijvoorbeeld het aannemen van nieuw personeel, we houden rekening met de principes van pedagogisch vakmanschap. Met als ultiem doel een fijne leeromgeving, waarin iedere leerling optimaal profiteert van goed onderwijs.